

Michał Kowalski

Politechnika Wroclawska

e-mail: michal.kowalski@pwr.edu.pl

MIARY EFEKTYWNOŚCI PODATKOWEJ PRZEDSIĘBIORSTW

MEASURES OF TAX EFFECTIVENESS

DOI: 10.15611/pn.2017.472.16

JEL Classification: G38, H21

Streszczenie: W artykule omówiono miary oceny efektywności podatkowej przedsiębiorstw w zakresie podatku dochodowego, istotne zarówno dla zastosowań controllingowych, jak i badań dotyczących opodatkowania. Zaprezentowano wyniki empiryczne dotyczące efektywności podatkowej polskich spółek notowanych na GPW w latach 2000-2014. Przeprowadzone badania wskazują, że efektywne obciążenia podatkowe są niższe niż nominalna stopa podatkowa, efektywność podatkowa spółek rośnie w analizowanym okresie, zaobserwowano istotną zależność pomiędzy wartością salda aktywów i rezerw z tytułu podatku dochodowego i efektywną stopą podatkową podatku bieżącego.

Słowa kluczowe: controlling podatkowy, efektywność podatkowa, podatki.

Summary: The article discusses measures assessing the effectiveness of corporate tax income essential for controlling applications and research on taxation. The results of empirical studies on tax effectiveness of Polish companies listed on the Warsaw Stock Exchange between 2000-2014 are presented. They indicate that (I) the effective tax rate is lower than the nominal tax rate, (II) the tax efficiency of companies grows in the analyzed period, and (III) there is a significant correlation between deferred tax asset and the effective tax rate.

Keywords: tax controlling, tax effectiveness, taxes.

1. Wstęp

Controlling podatkowy to obszar wiedzy wyodrębniony w ramach controllingu dziedzicznego [Felencikowski, Nogalski 2003; Nowak 2010]. Współcześnie obserwujemy rosnące zainteresowanie tym tematem zarówno badaczy, jak i praktyki życia gospodarczego. Przyczyn tego należy upatrywać między innymi w tym, że obciążenia podatkowe stały się elementem świadomego zarządzania w przedsiębiorstwach, a kompetencje w tym zakresie mogą stawać się jednym z elementów

przewagi konkurencyjnej. Badania wskazują, że zainteresowanie przedsiębiorstw stosowaniem strategii podatkowych i zarządzania podatkami konsekwentnie rośnie [Famulska 2015]. Z drugiej strony działania przedsiębiorstw zwiększają troskę władz państwowych, by strategie przedsiębiorstw były realizowane w ramach istniejącego systemu podatkowego i regulującego go prawa i nie prowadziły do uszczuplenia wpływów podatkowych. Wyrazem tej troski są obserwowane obecnie liczne zmiany prawa podatkowego ukierunkowane na uszczelnienie systemu w Polsce, wśród których można wskazać m.in.: zmianę ordynacji podatkowej w 2016 roku, wprowadzenie klauzuli obejścia prawa podatkowego, Ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej, obowiązków w zakresie jednolitego raportowania podatkowego.

Uwagę skoncentrowano na podatku dochodowym. Mimo wielu lat badań nad controllingiem podatkowym odpowiedź na pytanie, jak mierzyć efektywność w zarządzaniu obciążeniami z tytułu podatku dochodowego budzi wiele wątpliwości. Artykuł jest próbą wypełnienia tej luki poznawczej. Analizę podsumowano prezentacją wyników badań empirycznych dotyczących efektywności podatkowej spółek notowanych na GPW w latach 2000-2014.

2. Efektywność podatkowa przedsiębiorstw

Efektywność jest pojęciem definiowanym niejednoznacznie, jest kategorią wykorzystywaną jako kryterium oceny działalności zarówno na poziomie całego przedsiębiorstwa, jak i w odniesieniu do poszczególnych jego obszarów. Efektywność najczęściej analizowana jest jako wzajemna relacja między nakładami i efektami. W odniesieniu do efektywności podatkowej efektem będzie najczęściej wyrażone na różne sposoby obciążenie podatkowe, strata podatkowa, aktywa lub zobowiązanie podatkowe. Wielkość ta będzie odnoszona do podstawy porównań reprezentujących najczęściej różne kategorie wyniku finansowego.

3. Miary efektywności podatkowej

3.1. Nominalna stopa podatkowa

Podstawowym źródłem informacji na temat opodatkowania jest tzw. nominalna stopa podatkowa, którą odnosi się do podstawy opodatkowania. Nominalna stawka podatkowa jest określona w ustawie podatkowej jako współczynnik, który odniesiony do podstawy umożliwia obliczenie wartości zobowiązania podatkowego.

Od 2004 roku wysokość stawki podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) nie zmieniła się i wynosi 19%. Od 2017 roku ustawodawca wprowadził dodatkową, obniżoną stawkę podatku dochodowego od osób prawnych w wysokości 15%. Preferencyjna stawka dotyczy małych podatników oraz podatników rozpoczynających działalność. Historycznie od 1989 roku stawka podatku dochodowego ulegała w Polsce kolejnym obniżeniom, łącznie o ponad połowę – z 40% w roku 1989 do 19%

od 2004. Obniżkom nominalnego opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych towarzyszą jednak obserwowane przez ostatnie lata zmiany prawa idące w kierunku uszczelnienia systemu podatkowego i jednocześnie rosnący rynek usług podatkowych ukierunkowany na formułowanie strategii podatkowych mających za zadanie zwiększyć efektywność podatkową przedsiębiorstw.

Zastosowanie nominalnej stawki podatkowej w controllingu podatkowym wydaje się ograniczone. Miara nie odnosi się wprost do jakości zarządzania podatkowego przedsiębiorstwa. Jej wykorzystanie może stanowić punkt odniesienia przy porównaniach międzynarodowych i ocenie różnych obciążeń podatkowych w różnych krajach. Natomiast jak wskazuje Sztuba [2016], choć stawka nominalna w porównaniach międzynarodowych pozwala określić przyjazności lub dotkliwości systemu opodatkowania, to pomija cały szereg zagadnień wpływających na faktyczny ciężar podatku, takich jak sposób ustalania podstawy opodatkowania, rozliczania kosztów i przychodów w czasie itd.

3.2. Efektywna stopa podatkowa

Najpopularniejszą miarą efektywności podatkowej jest efektywna stopa podatkowa (*Effective Tax Rate* – ETR). Efektywna stopa podatku to iloraz podatku dochodowego oraz dochodu bilansowego przed opodatkowaniem. Należy zwrócić uwagę, że podatek dochodowy prezentowany w sprawozdaniu finansowym uwzględnia kwotę naliczonego zobowiązania podatkowego, współmierną do wyników danego okresu, skorygowaną dodatkowo o podatek odroczony. W efekcie gdyby nie powstawały trwałe różnice pomiędzy ujęciem bilansowym i podatkowym oraz jeśli nie występują różnice przejściowe, od których nie utworzono podatku odroczonego, efektywna stopa podatkowa powinna być równa nominalnej stopie podatkowej. Powstawanie różnic trwałych będzie skutkowało ETR przewyższającym stopę nominalną, co świadczy o nieefektywności podatkowej przedsiębiorstwa. Badania prowadzone przez Sztubę [2016] na próbie polskich spółek giełdowych w latach 2008-2010 wykazały, że odchylenie efektywnej stawki opodatkowania dochodu w Polsce w stosunku do stawki nominalnej jest znaczące i dodatnie, tj. że średnia ETR plasuje się powyżej 19%, a przyczyn takiego stanu rzeczy należy poszukiwać w większych niż w innych krajach europejskich rozbieżnościach między prawnopodatkowym i prawnobilansowym ujęciem dochodu.

Główną zaletą efektywnej stopy podatkowej jest łatwość jej kalkulacji. Ponadto ETR daje możliwość rzetelnego porównania efektywnego opodatkowania konkretnej jurysdykcji podatkowej [Sztuba 2016].

Zasadniczą zaletą efektywnej stopy podatkowej może być jednocześnie dla celów controllingu podatkowego uznana za jej najistotniejszą wadę. Miara ta uwzględnia zmianę salda aktywów i rezerw na podatek odroczony. Z jednej strony można uznać, że podatek podlegający zapłacie lub odliczeniu w okresach kolejnych powinien być uwzględniany przy ocenie efektywności podatkowej, z drugiej powstawanie różnic przejściowych może być niezależne od decyzji menedżerskich,

elementem planowania podatkowego lub wręcz narzędziem kształtowania wyniku finansowego [Buk 2014]. Między innymi z tego powodu ETR jest w literaturze przedmiotu obiektem dużej krytyki jako miara efektywności podatkowej zarówno z perspektywy przedsiębiorstw, jak i władz skarbowych. Omer i inni [1991] wskazują w swoich badaniach przykłady spółek z listy Fortune 500, które mimo wysokich wartości ETR przez lata płaciły minimalne lub żadne obciążenia podatkowe.

3.3. Efektywna stopa podatkowa podatku bieżącego

Wskazane wady efektywnej stopy podatku bieżącego powodują, że szeroko propagowanym w literaturze miernikiem efektywności podatkowej jest efektywna stopa podatkowa podatku bieżącego (*Current Effective Tax Rate* – CETR) [Heltzer 2009]. Efektywna stopa podatkowa podatku bieżącego jest kalkulowana jako podatek dochodowy część bieżąca podzielona przez dochód bilansowy przed opodatkowaniem, czyli wynik brutto.

W literaturze przedmiotu wymienia się zalety efektywnej stopy podatku bieżącego, istotne w szczególności dla zastosowań w controllingu. Przede wszystkim, jak wskazują Graham i inni [2013], jest to miara preferowana przez menedżerów. CETR jest najczęściej wykorzystywaną miarą efektywności podatkowej stosowaną w systemach motywacyjnych osób odpowiedzialnych za aspekty podatkowe [Armstrong, Blouin, Larcker 2012]. Stwierdzono pozytywną korelację pomiędzy raportowanym CETR a ceną akcji i wartością rynkową, CETR jest wykorzystywany jako parametr w większości dochodowych modeli wyceny, ponadto CETR jest często wykorzystywany w kowenantach bankowych i determinuje zdolność do zadłużania [Graham, Hanlon, Shevlin 2011].

Badania wskazują natomiast na kontrowersje przy wykorzystaniu CETR jako miary wskazującej na stosowanie optymalizacji podatkowych lub eksploataowania przez przedsiębiorstwa tarcz podatkowych.

3.4. Gotówkowa efektywna stopa podatkowa

Przy pomiarze efektywności podatkowej zasadne wydaje się – w przypadku wielu innych miar – odnieść się do kategorii gotówkowej. Gotówkowa efektywna stopa podatkowa (*Cash Effective Tax Rates* – CashETR) odnosi wydatki na rzecz podatku dochodowego do wyniku brutto. Badania z wykorzystaniem CashETR wskazują między innymi na wysoką dodatnią korelację pomiędzy wartością CashETR a reputacją przedsiębiorstw. Wysokie wartości CashETR wykazały również niższe prawdopodobieństwo wykorzystywania tarcz podatkowych [Lisowsky 2010].

W zastosowaniach controllingowych wykorzystanie CashETR może ograniczać dostęp do informacji. Wydatki na podatek dochodowy mogą nie wynikać z syntetycznych sprawozdań finansowych wg MSSF. Ponadto zobowiązania podatkowe z różnych tytułów mogą podlegać wzajemnej kompensacji, co dodatkowo może utrudniać pozyskanie niezbędnych informacji.

3.5. Różnica między wynikiem bilansowym i podatkowym

Kolejną miarą jest różnica między wynikiem bilansowym i podatkowym (*Book-Tax Gap* BTG lub *Book-Tax Differences*). Miara ta szczególnie chętnie jest wykorzystywana przy ocenie efektywności strategii podatkowych lub do wykrywania unikania opodatkowania [Manzon, Plesko 2002]. Jest to różnica pomiędzy wynikiem finansowym raportowanym a podstawą opodatkowania wykazywaną w sprawozdaniu podatkowym. Dodatkowo wartości BTG informują, że wynik bilansowy jest wyższy do podatkowego, ujemne odwrotnie. W odróżnieniu od innych dotychczas prezentowanych miar BTG jest miarą bezwzględną wyrażoną w pieniądzu i w badaniach zwykle odnoszona jest do aktywów.

Kalkulacja BTG nie powinna nastręczać trudności przy stosowaniu na wewnętrzne potrzeby przedsiębiorstw. Natomiast trudności mogą pojawiać się przy próbie pomiaru BTG na potrzeby porównań dotyczących większej liczby przedsiębiorstw. Mimo że podstawa opodatkowania stanowi element informacji finansowej, to jest ona dostępna zwykle w notach dodatkowych. Z tego powodu sformułowano wiele modeli szacowania BTG na podstawie danych ze sprawozdań finansowych, wśród nich można wskazać:

1. szacowanie BTG jako wyniku przed opodatkowaniem pomniejszonego o zmianę aktywów i rezerw na podatek odroczony podzielonych przez nominalną stopę podatkową,

2. szacowanie BTG na podstawie bieżących wydatków na podatek dochodowy dzielonych przez nominalną stopę podatkową [Manzon, Plesko 2002],

3. szacowanie BTG na podstawie bieżących wydatków na podatek dochodowy dzielonych przez nominalną stopę podatkową z uwzględnieniem korekty o zmianę straty podatkowej [Hanlon, Laplante, Shevlin 2005].

We wskazanych źródłach można odnaleźć szczegółowe definicje miar, przy czym najczęściej odnoszą się one do pozycji sprawozdań według kodyfikacji stosowanych w bazach Compustat. Ich dostosowanie do innych baz danych może wymagać dalszych analiz. Natomiast BTG może być szczególnie istotne dla badaczy zainteresowanych efektywnością podatkową.

3.6. Miary długookresowe

Przy analizie efektywności podatkowej szczególnie ważne są obserwacje długoterminowe. Z uwagi na charakter powstawiania zobowiązań podatkowych wyciąganie wniosków na podstawie jednego roku może nie oddawać faktycznej efektywności. Z tego powodu wprowadza się miary długoterminowe, a wśród nich m.in.: długoterminną gotówkową efektywną stopę podatkową oraz długoterminną efektywną stopę podatkową podatku bieżącego. Najczęściej stosowane w literaturze są stopy trzy- i pięcioletnie. Przykładowo trzyletnia gotówkowa efektywna stopa podatkowa (3-Yr Cash ETR) będzie wyliczana jako ułamek, który w liczniku ma sumę z trzech ostat-

nich lat wydatków z tytułu podatku dochodowego, a w mianowniku sumę zysków brutto z trzech lat.

3.7. Miary dotyczące podatku odroczonego

Dla analizy efektywności podatkowej równie istotne co bieżące obciążenia podatkowe są obciążenia podlegające zapłacie lub odliczeniu w latach przyszłych. O efektywności podatkowej może świadczyć saldo aktywa i rezerwy na podatek dochodowy. Wielkość ta może być odnoszona do podatku bieżącego lub aktywów przy porównywaniach między przedsiębiorstwami [Frank, Lynch, Rego 2009].

4. Badania empiryczne

Celem badań empirycznych była wstępna ocena na podstawie przedstawionych miar efektywności podatkowej polskich spółek kapitałowych.

4.1. Próba badawcza

Badania przeprowadzono na przykładzie spółek notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie zarówno na rynku głównym, jak i rynku NewConnect. Próba badawcza obejmowała lata 2000-2014. Podstawę do analizy stanowiły sprawozdania finansowe pochodzące z bazy StockGround. Próba obejmowała łącznie 6261 obserwacji.

4.2. Wyniki badań i wnioski

W tabeli 1 zaprezentowano statystyki opisowe dla omówionych miar efektywności podatkowej. Wyniki ograniczono do lat 2004-2014, kiedy obowiązywała nominalna stopa podatkowa wynosząca 19%. BTG był wyliczany na podstawie formuły (3), tj. bieżących wydatków na podatek dochodowy dzielonych przez nominalną stopę podatkową z uwzględnieniem korekty o zmianę straty podatkowej. Zrezygnowano z prezentacji udziału salda aktywów i rezerw na podatek odroczonego w aktywach, ponieważ wskaźnik przyjmował skrajnie niskie wartości.

W tabeli 2 zaprezentowano wyniki dotyczące analiz zależności pomiędzy analizowanymi miarami. Wykorzystano przy tym klasyczny współczynnik korelacji Pearsona oraz nieparametryczną korelację rang Spearmana, co może być istotne wobec nieliniowości miar oraz niskiej wrażliwości na obserwacje odstające.

Uzyskane wyniki pozwalają na wyciągnięcie kilku zasadniczych wniosków. Wszystkie analizowane miary wskazują, że obciążenia podatkowe są niższe niż wynika to z nominalnej stopy podatkowej. CETR jest istotnie niższe od 19% stopy ustawowej obowiązującej w analizowanym okresie. Oznacza to, że bieżące obciążenia podatkowe odnoszone do wyniku bilansowego kształtują się na poziomie niższym od nominalnej stopy opodatkowania. Na podobne wnioski wskazuje trzyletnia CETR wynosząca średnio w całej próbie 8,9%. Oczywiście duży wpływ na uzyskane średnie wyniki mają spółki, które z różnych powodów nie wykazywały

podatku bieżącego, w poszczególnych latach jest to około 20-30% podmiotów. Natomiast analizowana miara po odrzuceniu tych obserwacji wskazuje na podobne wnioski – średnia wartość CETR w tak zdefiniowanej próbie wynosi 17,7%.

Tabela 1. Miary efektywności podatkowej spółek notowanych na GPW w latach 2004-2014

		Razem	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004
ETR [%]	AVG	-0,1334	-,112	-,118	-,122	-,121	-,131	-,127	-,137	-,149	-,152	-,157	-,163
	Q2	-,1654	-,124	-,130	-,142	-,152	-,169	-,158	-,175	-,188	-,189	-,190	-,191
	Q1	-,2174	-,207	-,214	-,209	-,208	-,210	-,213	-,218	-,210	-,212	-,222	-,232
	Q3	,0000	,000	,000	,000	,000	-,003	,000	-,010	-,087	-,090	-,079	-,083
CETR [%]	AVG	-,1120	-,093	-,099	-,087	-,107	-,110	-,096	-,126	-,136	-,139	-,124	-,113
	Q2	-,0971	-,047	-,057	-,046	-,072	-,108	-,072	-,156	-,167	-,167	-,151	-,123
	Q1	-,2132	-,195	-,202	-,190	-,200	-,205	-,195	-,238	-,224	-,223	-,218	-,200
	Q3	,0000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	-,029	-,033	,000	-,002
Cash ETR [%]	AVG	-,0316	,000	-,001	-,001	-,024	-,037	-,031	-,061	-,055	-,045	-,021	,000
	Q2	,0000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	Q1	,0000	,000	,000	,000	-,005	-,037	-,033	-,136	-,115	-,085	-,009	,000
	Q3	,0000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
3yCETR [%]	AVG	-,0890	-,089	-,089	-,092	-,086	-,087	-,094	-,101	-,106	-,095	-,112	-,088
	Q2	-,0583	-,065	-,073	-,078	-,065	-,049	-,067	-,095	-,111	-,100	-,114	-,049
	Q1	-,1897	-,196	-,192	-,192	-,184	-,185	-,192	-,199	-,198	-,182	-,195	-,193
	Q3	,0000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
3yCash ETR [%]	AVG	-,0193	-,001	-,004	-,010	-,015	-,026	-,037	-,057	-,038	-,031	-,027	,000
	Q2	,0000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	Q1	,0000	,000	,000	,000	,000	-,011	-,041	-,106	-,086	-,043	-,028	,000
	Q3	,0000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
DeffTAX/CTAX	AVG	,0497	,081	,091	-,114	,001	-,062	,028	,215	-,020	-,040	,120	,232
	Q2	,0000	,000	,000	,010	,000	,000	,000	,069	,010	,020	,009	,039
	Q1	-,3178	-,353	-,247	-,782	-,363	-,500	-,649	-,254	-,346	-,407	-,279	-,170
	Q3	,5318	,484	,578	,895	,473	,528	,619	,714	,322	,354	,488	,701
BTG/Assets	AVG	,0121	,011	,012	,011	,010	,009	,006	,024	,015	,008	,014	-,005
	Q2	,0074	,004	,007	,005	,007	,006	,002	,015	,015	,010	,012	,000
	Q1	-,0049	,000	-,006	-,006	-,006	-,006	-,013	-,003	-,003	-,008	-,001	-,032
	Q3	,0320	,026	,033	,029	,030	,028	,026	,051	,036	,038	,035	,020

* AVG – średnia arytmetyczna; Q1 – dolny kwartyl, Q3 – górny kwartyl, Q2 – mediana, DeffTAX/CTAX – saldo aktywa i rezerwy na podatek odroczony do podatku dochodowego część bieżąca, BTG/Assets – Book-Tax GAP do aktywów, pozostałe oznaczenia zgodnie z oznaczeniami wskazanymi w tekście.

Źródło: opracowanie własne.

Wnioski potwierdza uzyskana wartość BTG, miara przyjmuje wartości dodatnie, co wskazuje, że przeciętnie w analizowanej próbie dochód podatkowy był niższy od dochodu bilansowego, różnica ta stanowi średnio 1,21% wartości aktywów.

O ile niskie wartości CETR mogą podlegać wyjaśnieniu, o tyle za zaskakujące należy uznać wyniki dotyczące ETR, która również przyjmuje wartości poniżej stopy nominalnej. Uzyskane wyniki w tym zakresie są inne od prezentowanych przez Sztubę [2016]. Różnice można wyjaśnić dobozem spółek do ostatecznej próby. Po odrzuceniu spółek niegenerujących dochodu średnie wartości ETR w latach 2008-2010 są wyższe od 19% dla roku 2008 i 2009, co potwierdza wyniki Sztuby, natomiast średnia wartość ETR dla tak zdefiniowanej próby w całym okresie wynosi 18,2%.

Tabela 2. Zależności między miarami efektywności podatkowej

Zmienna	ETR	CETR	Cash ETR	3yCETR	3yCash ETR	BTG/ Assets	DeffTAX/ Assets
Korelacja Pearsona							
CETR	0,575*						
Cash ETR	-0,007	0,038					
3yCETR	0,275*	0,318*	0,051*				
3yCash ETR	-0,032	-0,010	0,819*	0,063*			
BTG2/Assets	-0,008	-0,526*	-0,039*	-0,233*	-0,009		
DeffTAX/Assets	0,010	-0,228*	0,043*	-0,164*	0,044*	0,359*	
DeffTAX/CTAX	0,047*	-0,002	0,050*	-0,023	0,031	0,061*	0,530*
Korelacja rang Spearmana							
CETR	0,647*						
Cash ETR	0,126*	0,186*					
3yCETR	0,444*	0,552*	0,160*				
3yCash ETR	0,126*	0,152*	0,651*	0,186*			
BTG2/Assets	-0,085*	-0,347*	0,003	-0,228*	-0,008		
DeffTAX/Assets	0,029*	-0,074*	0,044*	-0,102*	0,063*	0,342*	
DeffTAX/CTAX	0,064*	-0,033*	0,037*	-0,110*	0,048*	0,165*	0,729*

* DeffTAX/Assets – saldo aktywa i rezerwy na podatek odroczony do aktywów, pozostałe oznaczenia jak w tabeli 1, (*) oznacza wyniki istotne statystycznie przy $p = 0,05$.

Źródło: opracowanie własne.

Wartości dotyczące efektywności gotówkowej są jeszcze niższe przy czym wpływ mogą tu mieć braki w danych pochodzących z przepływów pieniężnych.

Uzyskane wyniki wskazują na istotną zmienność w czasie miar efektywności podatkowej. Przeprowadzone analizy szczegółowe wskazują, że wartości CETR zmniejszają się w czasie w sposób statystycznie istotny. Wyniki te są szczególnie wyraźne dla spółek z drugiego i trzeciego kwartyła CETR, czyli uzyskujących przeciętną wartości obciążeń podatkowych. Obserwacja ta z pewnością jest warta dalszej eksploracji badawczej, bowiem może wskazywać na rosnącą efektywność podatkową spółek lub spadającą efektywność systemu fiskalnego.

Zaobserwowano istotną korelację pomiędzy ETR i CETR. Zależności te wynikają z definicji miar i wyniki potwierdzają, że w znaczącej części przypadków

podatek odroczony nie będzie czynił pomiędzy nimi istotnych różnic. Podobnie w naturalny sposób stosunkowo wysoki stopień powiązania wykazują miary roczne i długoterminowe, przykładowo roczny i trzyletni CashETR. Analizowana próba potwierdziła również statystycznie ujemne zależności pomiędzy CETR i BTG, potwierdzając spodziewaną zależność, że spółki o niższej wartości efektywnej stopy podatku bieżącego wykazują największe różnice pomiędzy zyskiem bilansowym a dochodem podatkowym.

Analizy szczegółowe wskazały również na lokalną (dotyczącą spółek z 3 kwartyła CETR) zależność pomiędzy CETR a wartością salda aktywów i rezerw na podatek dochodowy. Co może świadczyć o wykorzystywaniu strategii podatkowych, które przeważnie prowadzą do rozpoznania aktywów na podatek odroczony znacznej wartości.

5. Zakończenie

Artykuł z pewnością nie wyczerpuje zagadnień oceny efektywności podatkowej przedsiębiorstw. Pominięto aspekty dotyczące reputacji przedsiębiorstw w związku z planowaniem podatkowym czy miary wskazujące na angażowanie się spółek w strategię podatkowe. Natomiast zaprezentowane analizy uzasadniają użyteczność omówionych narzędzi pomiaru zarówno w controllingu podatkowym, jak i badaniach nad efektywnością podatkową przedsiębiorstw. Wyniki badań empirycznych wskazują kierunki dalszych badań w analizowanym obszarze.

Literatura

- Armstrong C., Blouin J., Larcker D., 2012, *The incentives for tax planning*, Journal of Accounting and Economics, vol. 53, s. 391-411.
- Buk H., 2014, *Wykorzystanie odroczonego podatku dochodowego do kreowania wyniku finansowego przedsiębiorstwa*, [w:] Duraj N. (red.), *Wartość rynkowa struktura kapitału i efektywność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Desai, Mihir A., 2003, *The Divergence Between Book and Tax Income*, Tax Policy and the Economy, vol.17, s. 169-206.
- Famulska T., 2015, *Reakcje przedsiębiorstw na obciążenia podatkowe (na przykładzie podatku od towarów i usług)*, Optimum. Studia Ekonomiczne, nr 1 (73).
- Felencikowski T., Nogalski B., 2003, *Controlling podatkowy – zagadnienia denotacyjne*, [w:] Zarzeczki D. (red.), *Zarządzanie finansami. Mierzenie wyników i wycena przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Frank M.L., Lynch L.J., Rego S.O., 2009, *Tax reporting aggressiveness and its relation to aggressive financial reporting*, The Accounting Review, vol. 84, s. 467-496.
- Graham J., Hanlon M., Shevlin T., 2011, *Real effects of accounting rules: Evidence from multinational firms' investment location and profit repatriation decisions*, Journal of Accounting Research, vol. 49, s. 137-185.

- Graham J.R. i in., 2013, *Incentives for tax planning and avoidance: Evidence from the field*, The Accounting Review, vol. 89(3), s. 991-1023.
- Hanlon M., Laplante S., Shevlin T., 2005, *Evidence on the possible information loss of conforming book income and taxable income*, Journal of Law & Economics, vol. 48 (October), s. 407-442.
- Heltzer W., 2009, *Conservatism and book-tax differences*, Journal of Accounting, Auditing & Finance, vol. 24(3), s. 469-504.
- Jaki A., 2012, *Mechanizmy procesu zarządzania wartością przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Lisowsky P., 2010, *Seeking shelter: Empirically modeling tax shelters using financial statement information*, The Accounting Review, vol. 85(5), s. 1693-1720.
- Manzon G.B., Jr., Plesko G.A., 2002, *The Relation between Financial and Tax Reporting Measures of Income*, Tax Law Review, vol. 55, s. 175-214.
- Nowak E., 2010, *Controlling w działalności przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- Omer T.C., Molloy K.H., Ziebart D., 1991, *A Measurement of Effective Corporate Tax Rates Using Financial Statement Information*, Journal of the American Taxation Association, Spring, vol. 13, issue 1.
- Pastusiak R., 2013, *Efektywność podatkowa przedsiębiorstw działających w Łódzkiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej*, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica, t. 279, s. 99-110.
- Shevlin T., 2002, *Corporate Tax Shelters and Book-Tax Differences*, Tax Law Review, vol. 55 (Spring), s. 427-443.
- Sztuba W., 2016, *Efektywne opodatkowanie przedsiębiorstw*, Seria: Biblioteka Przeglądu Podatkowego, Wolters Kluwer, Warszawa.